

Csorba Csaba

A meredek sziklára épült vár
látképe észak felől

Kirándulás Hrušov hegyi várába

Jellegzetes, látványos felvidéki hegyi vár Hrušov vára. Története kevésbé mozgalmas, nagyhírű eseményeknek nem volt tanúja. Könnyen megközelíthető, s bár állagmegóvása folyamatban van, teljes területe látogatható.

Az egykori Bars vármegyében, a Tribecs-hegységnek az egyik, viszonylag alacsony, 480 m magas csúcsán emelkedik Hrušov vára. Neve szláv eredetű, vadkörtefákkal benőtt helyre utal.

Aranyosmaróttól (Zlaté Moravce) északra autózva az 511-es úton, érdekes látnivalók sora várja a kirándulót. Kistapolcsányban (Topolčianky) a Keglevich grófok pompás kastélya található, amelynek külső képét Alois Pichl tervei alapján alakították ki az 1830-as években. Ha tovább autózunk Simony (Partizanske) felé, útba esik Szkcicó (Skycov) település, ahol a szerémi Odescalchi hercegi család tulajdonába került kastélyból Arthur herceg bizarr úri lakot építtetett a középkori várak mintájára. Nem kell azonban Szkcicóig sem utazni, hogy egy igazi, romantikus hegyi vár romjai közt találhassuk magunkat. Nehéz, hosszú túraút, sziklameredélyek megmásítása nélkül juthatunk fel Hrušov várába.

Szkcicó előtt mintegy két kilométerre, az 511-es út jobb oldala mentén tábla mutatja, honnan vezet föl a pirossal jelzett turistaút Hrušov (Hrušov) várához. Az út mellett találunk egy-két autónak elegendő parkolóhelyet is. A szintén innen induló keskeny kövezett magánútra nem érdemes behajtani, sokat nem nyerünk vele, és sorompóval le is zárhatják. Eleinte

sűrű erdőben haladunk a kanyargós, enyhén emelkedő ösvényen. Jó negyed óras erdei séta után a tisztáson egy vadászházhoz érünk. Innen még néhány száz méteres makadámút vezet a várhoz, azonban a réten átvágva, utunkat le is rövidíthetjük.

A rét közepén a csehszlovák államalapító Masaryk elnököt idéző szlovák történelmi emlékműhöz érkezünk. Ennek persze semmi köze nincs úti célunkhoz, Hrušov várához. Alig emelkedő ösvényen jutunk innen a vár alatti nagy tisztásra, ahol tűzrakóhely, asztal, padok és az árnyas fák között meghúzódó kis esőbeálló várja a kirándulókat. Megérkeztünk a sziklás csúcs alá, amelyet az erődítmény romjai koronáznak meg. A vár tövében részletes útbaigazító táblát találunk. Elolvashatjuk a vár történetét, láthatjuk régi képét, sőt az építmény rekonstrukciós rajzait is. A környék turisz-

Az 511-es úttól a pirossal jelzésű ösvényen közelíthetjük meg Hrušov várát

A vár látképe délnyugatról. Középen magasodik a felső vár tömbje

A keleti reneszánsz palota külső fala hosszú szakaszon leomlott. A fotón a viszonylag épen maradt része látható

A délkeletről készített felvételen előtérben az ágyútorony romjai, mögötte a ciszterna köré emelt épületek figyelhetők meg

tikai térképe segíti a tájékozódást. A feliratok között örömmel fedeztünk föl magyar nyelvűt is, amivel bizony elég ritkán találkozhatunk.

A 2007-ben megjelent szlovák nyelvű vár-adattárban (Encyklopédia slovenských hradov) található meg a vár legjobb alaprajzát, amely feltünteti az építési korszakokat is. Érdeemes ezt összevetni a Felvidék várainak nagy részét bejáró, lelkes pozsonyi tanárnak, Könyöki Józsefnek, 1887-ben készített alaprajzával és távlati képével.

Könyöki itt jártakor egyes falak vonala még jobban követhető volt, mint manapság, magasabbra nyúltak, több boltozat is épebben állhatott. A régi felmérés egyébként meglehetősen pontosnak számít, bár nem éri el a mai, újabb, műszeres mérnöki rajzok megbízhatóságát. Könyöki leírást is készített, megpróbálta az egyes épületrészek, helyiségek rendeltetését meghatározni. Ebben olvashatjuk a következőket: „A vár északi részén egy plateau [plató] terül el, hol a várba vezető utat találjuk... látjuk a már elpusztult kaputorony nyomait, melynek egyik fala a vár keleti sziklájára támaszkodott...” Ír kétemeletes „laktanya” épületekről, ahol még látott ép boltozatot, a palotáról, ahol lépcső nyomait fedezte föl, egy dongaboltozatú pincéről, csúcsíves ill. dongaboltozatú „börtönről”, a kútról. Megjegyzi: „Faragott követ az épületben nem találtam és így a várnak keletkezési korát nem határozhatom meg... Az építő anyag törött mészkő, mely a vidéken töretett... a falak és boltozatok öntöttek. A vár minden közlekedéstől elszigetelve lévén azt valamely vidéki védőerődrendszerbe beilleszteni alig lehet s így bizonyos, hogy csak erősített úrilak volt. A vár történetének írásával jelenleg herceg Odeschalchi Arthur foglalkozik.” A hercegi családnak Skicó községben kastélya állt. Hány Gyula is készített rajzot a romról, amely a Vasárnapi Újságban jelent meg (1890). A Borovszky Samu által szerkesztett Magyarország vármegyéi és városai sorozat Bars vármegyéet bemutató kötete szintén közölt képet és leírást a várról.

Miután információkat szereztünk, balra megke-
rülve az előttünk magasodó sziklás csúcsot, a külső, csaknem teljesen elpusztult védőövön belülré jutunk. Az egykori kapunak nyoma sem maradt, ásatás segítségével persze meg lehetne találni az alapjait. Eljutva a dél felé elkeskenyedő sziklatarajhoz, jól ráláthatunk a vár nagyjából ovális belső magjára. A falak, ha csonkán is, de 3–4 emelet magasságban állnak. Lőrések helyett egykori ablakok ásítanak a felső emeletek falában. Igaza van tehát Könyökinek: ez a vár inkább megerősített lakóhely lehetett, mint jól védhető erődítmény.

Acélvázis építési állványok közé érkezőnk, s látható, hogy a falak leomlott törmelékét a falazáshoz újra fölhasználva, folyik az állagmegóvás. Az omladozó falkoronákat megerősítik, a falsíkok kiomlásait „befoldozzák”, a többé-kevésbé megmaradt boltozatokat is kiegészítik. Ezzel a munkával kétségtelenül elérik azt,

hogy egy-két évtized múltán nem törmelékhalom fognak látni az erre járók, hanem büszkén magasodó falakat. Korábban, 1928–1930 között is folytak már kisebb állagmegóvási munkálatok a várban.

Hétköznap jártunk a romoknál, dolgozó embereket azonban nem láttunk az állványokon. Hasonló volt a helyzet a régió néhány más várában is, ahol állványerdő fogadott minket. Láthatóan nem veszik szigorúan a munkavédelmi előírásokat. A munkaterületet itt sem őrzik, nincs lezárva sem jelképesen, sem „áthatalhatatlan” kerítéssel. A turista és a szakember így bejárhatja az építmény minden zegézugát, de a figyelmeztető táblák, korlátok, lezárások hiányában elengedhetetlen a fokozott óvatosság. A nem kellő körültekintés az én esetemben is kisebb, szerencsésen végződő balesethez vezetett.

Megkerülve a patkó alakú saroktoronyot, négyszögű torony melletti falnyíláson (itt lehetett a második védőöv kapuja) jutunk be a középső várudvarba, ahol egyik oldalról körbejárhatjuk a felső várat. Az északi oldal fölött emelkedik a több emeletes palotát magába foglaló belső, ovális fal. A palotaszárnyak nagyjából ötszögletű, kicsiny (körülbelül 10x5 m-es) udvart fognak közre.

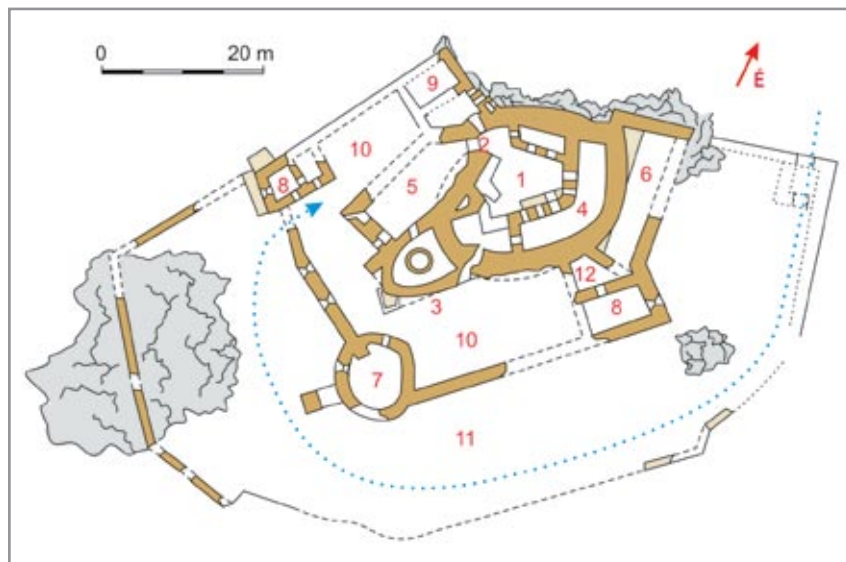
Az ovális belső mag a 13. század második felében épülhetett. Csaknem teljes körben emelkedik a falakon belül a többemeletes palota. A 14–15. században további épületszárnyakat csatlakoztattak hozzá. A belső várat vasos tornyokkal, négyszögű bástyával erősítették meg a 16–17. században. Tőle délre találjuk a kutat (vagy ciszternát). Hogy a helyreállítást mennyiben előzte meg falkutatás, régészeti feltárás, a felszíni, látható nyomokból nem állapítható meg.

Miután kigyönyörködtük magunkat a falakat és a környező tájat szemlélve, érdemes némi figyelmet szentelni az építmény történetének is.

Valamikor 1293 előtt épülhetett Hrussó. Csak Máté, a Felföld kiskirályának halála (1321) után lett királyi vár. A hagyomány szerint az I. Károly király családjára támadó Záh Felicián jobbát levágó Tapolcsányi Miklós királyi kamarás kapta adományul. Birtokosai a 14. század utolsó harmadától kezdve viszonylag gyakran változtak.

1475-ben egy vakmerő akció tette hírhedtté. Szelcsényi Pál volt Hrussó birtokosa, amikor egy éjjelen Szerdahelyi Mihály emberei váratlanul belopakodtak a falak közé, s a mit sem sejtő őrséget megölték. Köztük a vár urát is, akinek meztelenre vetkőztetett özvegyét hat leányával együtt kikergették. Ami értéket találtak, azt természetesen elrabolták, sőt idegen hatalom kezére akarták átjatszani. Ezt azonban Mátyás király csapatai megakadályozták. Az új adományos, Laki Kis Tamás kamarás nem bizonyult méltónak a királyi kegyre. A rábízott pénzeket, értékeket nemhogy őrizte, inkább eltulajdonította.

A következő évtizedekben sem sokáig örülhettek új uraik a várnak, amelynek uradalmához 11 telepü-

lés tartozott. Hol János király, hol I. Ferdinánd híve volt benne az úr, de harcokat nem láttak falai. Nem jártak ezen a vidéken török csapatok sem, ostrom alá sem fogták a várat.

A Rákóczi-szabadságharc idején befészkeltek magukat a kurucok, tőlük 1708-ban a királyi csapatok foglalták el. Katonai jelentőségét ekkor már teljesen elvesztette. Lakóhelynek szűkös, kényelmetlen, s viszonylag nehezen megközelíthető volt, lakott helyektől távol. Nem csodálkozhatunk hát azon, hogy birtokosai nem költöztek rá, nem tartózkodtak benne. A tetők lassanként megrongálódtak, elpusztultak, az épületeket a befolyó eső, hólé málasztotta. A 19. században már lakatlan rom.

Jellegében hasonló Hollókőhöz, de annál nagyobb területű vár. Impozáns falai, szép környezete miatt vonzó turista célpont. Viszonylag könnyű túrának számít fölkeresése, ami a Felvidék legtöbb hegyi váráról korántsem mondható el.

Méltán került négyrészes vár-sorozatomban egyik kötetének (Rejtélyes váraink) címlapjára a vár színes metszete. 🍷

Hrussov várának alaprajza
 1: felső vár, 2: a felső vár eredeti bejárata, 3: a ciszterna és köré épített védőmű, 4: palotaszárny, 5: nyugati reneszánsz palota, 6: keleti reneszánsz palota, 8: négyzetes védőtornyok, 9: gazdasági épület, 10: középső vár udvara, 11: alsó vár területe, 12: a felső várba vezető később épített feljárat

A vár keleti oldalán, a reneszánsz palota leomlott szakaszánál rálátni a felállványozott felső vár falaira

